

Anmeldelser

Alan Cawson et al., *Hostile Brothers. Competition and Closure in the European Electronics Industry*, Oxford: Clarendon Press, 1990, 405 s.; Alberto Martinelli, (ed.), *International Markets and Global Firms. A Comparative Study of Organized Business in the Chemical Industry*, London: Sage, 1991, 294 s.

Siden midten af 1980'erne er der publiceret et efterhånden betydeligt antal bøger og artikler, der overordnet kan siges at behandle organiserede interessers placering og rolle i samfundet, herunder ikke mindst deres relationer, og ændringerne heri, til nationale og internationale politisk-administrative institutioner. I disse publikationer kan man kun delvis identificere forskellige skoler, selv om der er en forskel mellem publikationernes teoretiske og metodiske udgangspunkter.

De to bøger, der anmeldes her, udspringer af hver deres omfattende og meget produktive projekt. Den første bog, *Hostile Brothers*, er blevet til inden for forskningsprojektet »Government-Industry Relations«, der organiseres af Maurice Wright og Stephen Wilks og overvejende inddrager britiske forskere. Den anden bog, *International Markets and Global Firms*, udspringer af det meget internationalt orienterede projekt »Organization of Business Interests«, der blev igangsat og koordineres af Wolfgang Streeck og Philippe Schmitter, oprindeligt med udgangspunkt i det Europæiske Universitets Institut i Firenze. Hvor det første projekt bredt ser på forholdet mellem politisk-administrative institutioner og erhvervslivets virksomheder og organisationer, tager det andet projekt udgangspunkt i de måder, hvorpå erhvervslivets interesser organiseres branchemæssigt, nationalt og internationalt.

Trods de forskellige organisatoriske rammer og trods de forskellige emnemæssige udgangspunkter, er der betydelige fællestræk mellem de to projekter og mellem de to bøger. Begge projekter beskæftiger sig med begreber, problemstillinger og hypoteser, der udspringer af eller relaterer sig til begrebet og debatten om neokorporatisme på især meso- og mikro-niveau. I øvrigt uden at man af den grund kan karakterisere projekterne entydigt som korporatisme-forskning. Projekterne har også det fællestræk, at de i modsætning til størsteparten af den neokorporatistiske forskning fra midten af 1970'erne og næsten ti år frem er meget empirisk orienterede og hyppigt meget detaljerede i deres fremstillinger. Genstanden for disse beskrivelser og analyser er oftest industrielle sektorer. Et tredje fællestræk er projekternes karakter af processer og vidensakkumulation, hvorfor læsere af projekternes publikationer får et indtryk af fremadskridende afklaring og overblik i forhold til blandt andet de teoretiske udgangspunkter, men også et indtryk af fortsat søgen. Endelig er projekternes publikationer i nogen udstrækning præget af, at enkelte britiske forfattere er med begge steder. Eksempelvis er Alan Cawson også og sammen med Philippe Schmitter redaktør af »Sage Studies in Neo-Corporatism«.

Anmeldelser

Alan Cawson et al., *Hostile Brothers. Competition and Closure in the European Electronics Industry*, Oxford: Clarendon Press, 1990, 405 s.; Alberto Martinelli, (ed.), *International Markets and Global Firms. A Comparative Study of Organized Business in the Chemical Industry*, London: Sage, 1991, 294 s.

Siden midten af 1980'erne er der publiceret et efterhånden betydeligt antal bøger og artikler, der overordnet kan siges at behandle organiserede interessers placering og rolle i samfundet, herunder ikke mindst deres relationer, og ændringerne heri, til nationale og internationale politisk-administrative institutioner. I disse publikationer kan man kun delvis identificere forskellige skoler, selv om der er en forskel mellem publikationernes teoretiske og metodiske udgangspunkter.

De to bøger, der anmeldes her, udspringer af hver deres omfattende og meget produktive projekt. Den første bog, *Hostile Brothers*, er blevet til inden for forskningsprojektet »Government-Industry Relations«, der organiseres af Maurice Wright og Stephen Wilks og overvejende inddrager britiske forskere. Den anden bog, *International Markets and Global Firms*, udspringer af det meget internationalt orienterede projekt »Organization of Business Interests«, der blev igangsat og koordineres af Wolfgang Streeck og Philippe Schmitter, oprindeligt med udgangspunkt i det Europæiske Universitets Institut i Firenze. Hvor det første projekt bredt ser på forholdet mellem politisk-administrative institutioner og erhvervslivets virksomheder og organisationer, tager det andet projekt udgangspunkt i de måder, hvorpå erhvervslivets interesser organiseres branchemæssigt, nationalt og internationalt.

Trods de forskellige organisatoriske rammer og trods de forskellige emnemæssige udgangspunkter, er der betydelige fællestræk mellem de to projekter og mellem de to bøger. Begge projekter beskæftiger sig med begreber, problemstillinger og hypoteser, der udspringer af eller relaterer sig til begrebet og debatten om neokorporatisme på især meso- og mikro-niveau. I øvrigt uden at man af den grund kan karakterisere projekterne entydigt som korporatisme-forskning. Projekterne har også det fællestræk, at de i modsætning til størsteparten af den neokorporatistiske forskning fra midten af 1970'erne og næsten ti år frem er meget empirisk orienterede og hyppigt meget detaljerede i deres fremstillinger. Genstanden for disse beskrivelser og analyser er oftest industrielle sektorer. Et tredje fællestræk er projekternes karakter af processer og vidensakkumulation, hvorfor læsere af projekternes publikationer får et indtryk af fremadskridende afklaring og overblik i forhold til blandt andet de teoretiske udgangspunkter, men også et indtryk af fortsat søgen. Endelig er projekternes publikationer i nogen udstrækning præget af, at enkelte britiske forfattere er med begge steder. Eksempelvis er Alan Cawson også og sammen med Philippe Schmitter redaktør af »Sage Studies in Neo-Corporatism«.

I centrum for analyserne i *International Markets and Global Firms* står spørgsmålet om kompleksiteten i vesteuropæiske institutionelle svar på problemerne vedrørende økonomisk regulering og industriel tilpasning – en kompleksitet, som hverken kan forklares ud fra blandt andre Schonfields tese om en stigende og autonom statslig rolle i økonomien eller ud fra de seneste års fokusering på markedets rolle ud fra et udbuds-økonomisk perspektiv. Andre institutionelle forhold må derfor tages i betragtning, blandt andet den rolle som erhvervslivets interesseorganisationer påtager sig som »private interest governments«, dvs. som udførere af opgaver, som staten eller store virksomheder ellers skulle have påtaget sig. Den centrale tese er med andre ord, at erhvervslivets organisationers aktiviteter står meget centralt i den komplekse blanding af institutionelle mekanismer, der skaber økonomisk regulering og industriel tilpasning. Mere specifikt undersøges »...how an industrial market and a policy subsystem are governed by different political and economic actors, and how their interaction affects industrial restructuring« (p. 4).

Ud over de to indledende og konkluderende kapitler rummer bogen ni bidrag, der detaljeret beskriver og analyserer forskellige delområder af den kemiske industri og forskellige problemstillinger med udgangspunkt i analysedesignet fra projektet »Organization of Business Interests«. Tilgangen er overvejende komparativ i den forstand, at bidragene ret konsekvent søger at sammenligne adfærd og forhold i forskellige firmaer og lande eller søger at belyse problemstillinger med materiale fra et større antal vesteuropæiske lande.

Forfatterne er sig bevidste om de særlige forhold, der karakteriserer den kemiske industri: en oligopolistisk struktur, høj kapitalintensitet, vidtgående internationalisering blandt andet i form af en international management kultur samt myndigheders, fagforeningers og offentlighedens opmærksomhed om sektorens militære og miljømæssige aspekter og konsekvenser. Konklusionerne må forstås herudfra.

Blandt konklusionerne skal især nævnes, at erhvervets organisationer hverken er de væsentligste instrumenter i reguleringen af erhvervet eller i dets relationer til de politisk-administrative institutioner. De store virksomheders strategier og adfærd har mindst lige så stor betydning og ofte større betydning end organisationernes strategier og adfærd, og denne understregning af virksomhedernes rolle som politisk aktør modificerer klart forskningsprojektets udgangspunkt.

En anden konklusion vedrører spørgsmålet, om sektorens regulering og tilpasning overvejende skal forstås ud fra sektorspecifikke forhold eller ud fra nationale forhold. Svaret er, at kemiske virksomheders og organisationers strategier tenderer til at blive ens på tværs af landegrænserne; sagt på en anden måde er det mindre eksempelvis de nationale partisystemer og de nationale industripolitikker end ensartetheden i sektorens problemer og struktur, der betinger (de fælles) løsninger med hensyn til regulering og tilpasning.

En tredje konklusion retter sig mod korporatistisk teori, specielt som den har præget Schmitters og Streecks analysedesign. Konklusionen er klar: »This is not the century of neocorporatism in chemicals« (p. 284). Væsentlige elementer i den neo-korporatistiske model som intervention, interesse-mediering og interesse-

inddragelse i policy formulering og implementering er ikke særligt udviklede i den kemiske sektor. Og to af analysedesignets mere væsentlige antagelser bliver ikke bekræftet: Der kan hverken konstateres en positiv sammenhæng mellem organisationers udvikling med hensyn til aktivitetsområder, ressourcemæssig autonomi mm. og omfanget af deres rolle som »private interest government« eller mellem organisationers udviklingsstade og deres betydning for erhvervet, hvad angår definering og artikulation af interesser. Sektorens interesser formuleres overvejende gennem de store virksomheders autonome aktiviteter. Endelig konkluderes, at hverken »market adjustment« eller »concertation«, der begge forstås som idealtyper, kan sikre den for virksomhederne nødvendige regulering og tilpasning, tværtimod er en blanding af institutionelle former påkrævet. Blandingen varierer, erhvervets organisationer er væsentlige aktører, men gennemgående er »...global firms...the crucial actors« (p. 287).

Hostile Brothers beskriver og analyserer delsektorerne for telekommunikation og forbrugerelektronik med henblik på at identificere konkurrence og samarbejde mellem europæiske virksomheder på nationalt og på EF-niveau. Det gøres ud fra spørgsmålet, hvordan de dominerende interaktionsmønstre er mellem de aktører, som udfylder og skaber »government-industry relations« (p. 2). Mere specifikt stilles spørgsmålet, hvorfor statsaktører nogle gange søger at nå deres mål gennem indkorporering af organisationer i policy formulering og implementering, og hvorfor ikke-statslige aktører ofte søger at fremme deres interesser gennem statslige beslutninger eller ved hjælp af statslig legitimering i stedet for at gøre det på markedet eller ved hjælp af karteller. Metodisk fokuseres på de strukturelle forhold, der bestemmer aktørernes interesser og strategier; teoretisk tages der udgangspunkt i begrebet »social closure«, der antages at kunne gøre perspektivet i korporatistisk teori frugtbart for empiriske studier på industrisektorniveau, på tværs af sektorer og på tværs af landegrænserne (p. 4).

Efter en diskussion af markedet som et magtsystem, dvs. som en social relation, og en heraf udviklet forståelse af konkurrence og samarbejde på forskellige markeder, beskrives og analyseres de to omtalte delsektorer i England, Frankrig og Tyskland. Landene virker velvalgte på grund af deres forskellige industrielle, økonomiske og industripolitiske forhold og traditioner, og de enkelte analyser er informerende og godt dokumenterede.

Den væsentligste empiriske konklusion bærer overskriften »internationalisering«. Hvad enten der tales om markeder, politiske strategier, teknologisk forandring, nedbrydning af grænser mellem sektorer eller om forandringer i virksomheders organisation og struktur, er internationale aktiviteter og hensyn trådt mere og mere i forgrunden. Den proces har ikke bare reduceret tre kollektive aktørers indflydelse, nemlig fagforeningernes, erhvervsorganisationernes og regeringernes indflydelse, den har også øget virksomhedernes indflydelse (pp. 351f.). Det er således virksomhedernes strategier, der afgørende bestemmer produktvalg og industriel udvikling også på de områder, hvor regeringerne handler mest strategisk; faktisk er statslig intervention med til at styrke virksomheder ikke kun på markedet, men – ofte – også i relationen til de statslige institutioner. Dette hæn-

ger blandt andet sammen med (de styrkede) virksomheders tekniske og kommercielle ekspertise, som i vid udstrækning er utilgængelig for de administrative institutioner. Styrkelsen af virksomhedernes stilling – og der er tale om de meget store virksomheder – er således en konklusion i begge bøger.

Derimod er der inden for telekommunikation og forbrugerelektronik ingen entydig tendens til, at de nationale forskelles betydning mindskes i forhold til betydningen af sektorspecifikke forhold. Det hænger sammen med nedbrydningen af sektorgrænserne gennem den teknologiske udvikling, der ses som en afgørende uafhængige variabel i forståelsen af udviklingen af markeder, samarbejdet mellem virksomheder og »government-industry relations« (pp. 375-78).

De to bøger akkumulerer et betydeligt antal empiriske beskrivelser og analyser, og det er også overvejende, hvad de to projekter hidtil har publiceret, om end der er forskelle fra bog til bog. Disse beskrivelser og analyser er gennemgående solide, informative og – bedre end i de fleste antologier – styret af relativt præcise problemstillinger. Det er også klart, at sektorstudierne har et teoretisk sigte, idet et af formålene med projekterne er at nå til »...a more focused attempt to reconsider more general theories of the relationship between politics and economics, between state and industry...« (*Hostile Brothers*, p. 4). Alligevel må man spørge, om bøgerne når langt nok i den henseende? Svaret er både nej og ja.

Til forskel fra en del af den korporatisme-orienterede litteratur for 10-15 år siden, der hverken var overvældende teoretisk klar eller synderligt systematisk i sine empiriske analysebestræbelser, så har de her anmeldte bøger et relativt præcist udgangspunkt i teoretisk funderede begreber og problemstillinger og bestemt også empirisk fodfæste. Og netop så meget, at man indimellem kan få den følelse, at det bare er for meget med al den dataophobning, og at der ikke nås langt nok i teoriudviklingen.

Når de to projekter og de her anmeldte bøger alligevel må vurderes positivt – og spørgsmålet ovenfor besvares med et ja – beror det på tilslutning til to forudsætninger, der ligger bag projekterne. Hvis den forskning, der var mere eller mindre inspireret af korporatismebegrebet, overhovedet skulle udvikle sig, var det nødvendigt med systematisk gennemførte komparative studier, der kunne underbygge eller forkaste nogle af de til begrebet knyttede hypoteser og på sigt udvikle en teori. Der er bøgerne et skridt på vejen. Og hvis kompleksiteten i »government-industry relations« skulle afdækkes og begrebsliggøres, var det nødvendigt med studier af forskellige sektorer og en betydelig akkumulation af viden herom. Projektorganiseringen er en ramme herfor.

Bøgerne skal derfor anbefales. Men samtidig skal der udtrykkes en forventning om, at projekterne på et tidspunkt – og gerne snart – sammenfatter analysernes implikationer med henblik på udviklingen af begreber og teorielementer til forklaring af de komplekse relationer mellem erhvervslivet og nationale og internationale politisk-administrative institutioner i højtudviklede vestlige lande.

Niels Chr. Sidenius
Institut for Statskundskab